

Književne ostavštine u Odsjeku za povijest hrvatske književnosti HAZU

Ana Batinić i Željko Trbušić

Arhiv Odsjeka za povijest hrvatske književnosti nalazi se u zagrebačkoj Opatičkoj ulici na broju 18, u zgradi poznatoj pod imenom Narodni dom, u kojoj je bio smješten nekadašnji Institut za književnost, pa Zavod za književnost i teatrologiju, a danas Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti – sa svoja tri Odsjeka i pripadajućim im arhivima: književnim, teatrološkim i muzikološkim. Zgrada Zavoda, za koju se pretpostavlja da je izgrađena prema nacrtima poznatoga zagrebačkoga graditelja Bartola Felbingera, podignuta je prije otprilike stotinu osamdeset godina za grofa Karla Draškovića kao privatna obiteljska palača. Ubrzo, međutim, taj je privatni prostor prenamijenjen u javni: palača postaje vlasništvo iliraca, a u njoj je bilo i prvo sjedište Akademije.

Iz povijesti Odsjeka

Samostalno djelovanje Instituta za književnost počinje 1952. godine, nakon razdvajanja Instituta za jezik i književnost utemeljenog pod voditeljstvom Antuna Barca. Nakon spomenutoga odvajanja, rad Književnoga odjela vodio je Rudolf Maixner, a od 1953. na mjesto direktora Instituta za književnost dolazi Dragutin Tadijanović. Temeljni zadatak Instituta bio je obrada i evidentiranje književne baštine te osiguravanje njezine dostupnosti u svrhu znanstvenog istraživanja. Tadijanović je proširio djelatnost institutskog rada organizirajući arhivski rad u smislu sustavnog obogaćivanja književnoga arhiva prikupljanjem književnih ostavština hrvatskih književnika, koje su dolazile donacijama ili otkupom. Time se stvorio korpus ne samo za znanstveni-istraživački rad i utemeljenje tekstoloških načela za priređivanje kritičkih izdanja sabranih djela, nego i za izložbenu djelatnost Instituta, kojom se javnosti predstavljalo književno i teatrološko gradivo, počevši od prve velike izložbe organizirane 1954. u

Ivan Goran Kovačić, Indeks kolegija, 1932.

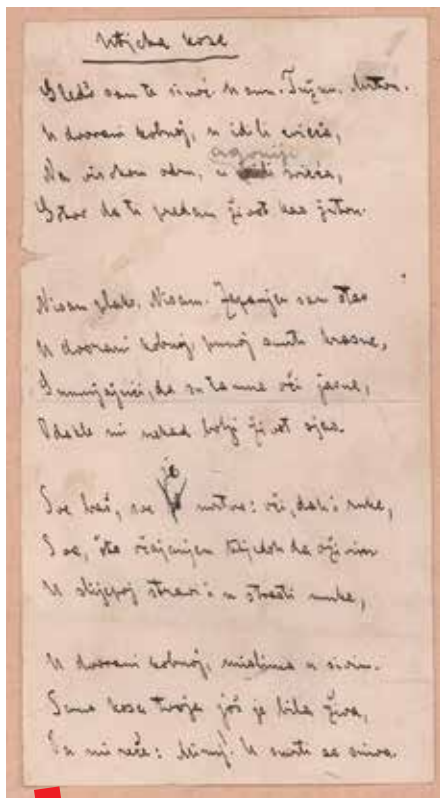
spomen na 40. obljetnicu smrti Antuna Gustava Matoša – pa sve do danas! Sve to bila je svojevrsna uvertira za ono što je uslijedilo nekoliko godina poslije, kada su u južnom krilu Narodnoga doma otvorene tri muzejsko-memorijalne prostorije posvećene životu i opusu trojice hrvatskih književnika: Antuna Gustava Matoša, Ivana Gorana Kovačića i Vladimira Nazora, koje možemo smatrati začetkom Muzeja hrvatske književnosti. Bila je to vizija Dragutina Tadijanovića, najavljena još 1953., a ostvarena gotovo punih pet godina poslije, 29. prosinca 1957. Nakon svečanog otvorenja, memorijalne su sobe bile otvorene dva puta tjedno, a vođenje i nadzor vršili su djelatnici Instituta. Tadijanovićeve su nastojanja u vezi s očuvanjem i predstavljanjem književnoga odsječka naše kulturne povijesti s velikim zanimanjem pratili i tadašnji mediji. Interes je bio velik ne samo za memorijalne sobe, nego i za niz izložbi priređenih u Preporodnoj dvorani Instituta.

Kako nepoznato učiniti dostupnim

Arhiv Odsjeka danas sadrži više od 120 dužnih metara gradiva, podijeljenog u 236 fondova i 6 zbirke. Glavni dijelovi unutarnje strukture pojedinog fonda najčešće su rukopisi književnih djela, korespondencija i osobni dokumenti. Te tri glavne serije obično nadopunjuju fotografije, ako ih ima, i razna druga popratna dokumentacija od veće ili manje vrijednosti (primjerice rarietni primjerci izdanih djela ili dokumentacija o preuzimanju). Pri sređivanju gradiva, osobita pozornost pridaje se identifikaciji autorstva određenih rukopisa, koju je nekada teže odrediti. Književnici su često svoje radove pisali na otkinutim komadićima papira, tintom koja je s vremenom jako izbledjela (Ivan Goran Kovačić pisao je skoro isključivo zelenom tintom) ili su jednostavno diktirali svoje riječi drugoj osobi. U takvim situacijama konzultiraju se već objavljeni tekstovi, čiji su autori nedvosmisleno jasno naznačeni, a u nedostatku toga, pokušava se identificirati rukopis ili stil pisanja. Djelatnici Odsjeka koriste i kontekst u kojem je

DiZbi portal HAZU dostupan je na: <http://dizbi.hazu.hr/>.

neki rukopis pronađen, eventualne nadnevke, koje mogu iščitati iz teksta, ali i analiziraju tip i vrstu papira na kojemu je pisano. Detaljnost ovakve analize određuje razina opisa koju se želi postići i krajnji cilj projekta. S obzirom na to da je u ovom arhivu većina gradiva već sumarno opisana, danas se rade isključivo analitički inventarni popisi, koji zahtijevaju upravo ovakvu posvećenost.

Antun Gustav Matoš, Utjeha kose, autograf, 1906.

Digitalizacija kao način čuvanja

Prikupljanje gradiva u Odsjeku u novije se vrijeme većinom temelji na malim donacijama privatnih osoba, a nedostatak velikih akvizicija zamjenjuje kontinuirana briga o očuvanju postojećega gradiva. Osim nedavno pokrenute revitalizacije tehničkih uvjeta u samom spremištu arhiva, uspostavljanjem mikroklimi i zamjenom neadekvatnih arhivskih kutija, očuvanje se ostvaruje i kontinuiranom digitalizacijom. Uz pomoć vanjskih suradnika ili samostalno, do

Silvije Strahimir Kranjčević, Mućak, autograf, 1895.

Zgrada Zavoda, pogled iz Radićeve ulice

sada su u cijelosti digitalizirane književne ostavštine Silvija Strahimira Kranjčevića i Antuna Gustava Matoša, dok je za onu Tina Ujevića napravljen izbor, a u proceduri je i digitalizacija rukopisa Ivana Gorana Kovačića. Takvi projekti osnova su za dugoročno očuvanje i poboljšanje dostupnosti gradiva, koje je realizirana putem Akademijina portala DiZbi (Digitalna zbirka Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti). Skenirano gradivo uključeno u portal dodatno je opisano metapodacima, koji olakšavaju pretraživanje i dostupno je javnosti za pregled i preuzimanje.

Pomno odabrano gradivo

Iako količinom gradiva ovaj arhiv ne impresionira, njegova vrijednost leži u odabiru materijala koji se u njemu čuva, a to su isključivo pisani tragovi najvećih i najpoznatijih hrvatskih književnika. Takvim načinom sakupljanja osigurano je da, koju god kutiju za pregled odaberete, sigurno je da ćete pronaći nešto neotkriveno ili nešto što je već odavno kanon hrvatske pisane riječi. ■

SAZNAJTE VIŠE

Projekt digitalizacije Kranjčevićeve ostavštine, završen 2002. godine, vodio je u suradnji s CARNetom, Muzejem književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine, zagrebačkom Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom te Državnim arhivom u Zagrebu, dr. sc. Daniel Miščin s Filozofskog fakulteta Družbe Isusove, a gradivo je za pretraživanje dostupno na portalu <http://www.sskranjcevic.hr>.

Skeniranje arhivskog gradiva iz ostavštine A. G. Matoša izvršila je 2008. godine Novena d.o.o. uz financijsku potporu Društva Antuna Gustava Matoša iz Tovarnika. Gradivu se može pristupiti u sklopu Digitalne zbirke Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.